

HÖGSKOLAN
Dalarna

Institutionen för hälsa och samhälle
Psykologi D
D-uppsats 10 p
VT-07

Attityd till att fullfölja nuvarande studier:
En applikation av ”The Theory of Planned Behavior”

Adam Eriksson

Högskolan Dalarna
781 88 Borlänge
Tel vx 023-778000

NR D4/07

Examinator:
Lena Linde

Handledare:
Lars Åberg

ATTITYD TILL ATT FULLFÖLJA NUVARANDE STUDIER: EN APPLIKATION AV "THE THEORY OF PLANNED BEHAVIOR"

Adam Eriksson

För att förutsäga och förklara människors beteenden och intentioner har "attityd" länge varit ett centralt begrepp inom socialpsykologin. En vanlig teori och modell för ändamålet är "theory of planned behavior" (TpB), vilken säger att en individs beteende styrs av dess intention, som i sin tur är en funktion av den personliga attityden, det sociala trycket och den upplevda kontrollen att kunna genomföra aktuellt beteende. Syftet med föreliggande studie var att undersöka attityden och intentionen till att fullfölja nuvarande studier och göra en applikation av TpB-modellen via en Internetenkät riktad till studenter på Högskolan Dalarna (N = 1292). Hypotesen att "den upplevda kontrollen" är den viktigaste direkta variabeln för intentionen kunde godtas, vilket kan antagas bero på beteendets karaktär. Diskussion förs också kring intentionens eventuella omvandling till verkligt beteende.

Abstract

To predict and explain human behaviour and intentions, "attitude" has for a long time been a central concept of social psychology. "Theory of planned behavior" (TpB) is a well-known model for this purpose, and it says that an individual's actions are based on the intention to do so, and the intention is based on the attitude, the perceived social pressure, and the perceived behavioural control over the act. The aim of the examination in question was to examine the attitude and intention to complete the current education and to do an application of the TpB-model through an Internet questionnaire who was sent to students in Högskolan Dalarna (N =1292). The hypothesis that perceived behavioural control is the most important direct measure of the intention was accepted. This is mainly believed to be a result of the character of the behaviour. The temporal stability of the intention and its possible transformation to real behaviour is also discussed.

Vad styr en människas inställningar, känslor, uppfattningar, intentioner och attityder till olika företeelser, föremål, personer, åsikter och beteenden? Denna ganska omfattande fråga har varit föremål för åtskilliga undersökningar och teorier inom socialpsykologin under många år. Och trots att socialpsykologin genom åren utrett, kartlagt, omfattat och fortfarande omfattar många olika fenomen såsom konfliktlösning, attraktion, fördomar, diskriminering, konformitet och kommunikation, har detta sammanfattande och komplexa attitydbegrepp hela tiden varit ett centralt och viktigt element i det teoretiska arbetet med att kartlägga människors inställningar, intentioner och beteenden. Några tidiga definitioner av socialpsykologi definierade till och med socialpsykologi som studerandet av attityder (Carlson, Martin & Buskist, 2004). Själva ordet "attityd"

(eng/fr. attitude = hållning, av italienskans *attitudine*) kommer ursprungligen från latinets *aptus/aptitudo* (sv. lämpligt tillfälle/tjänlig), som betyder ”fit and ready for action”, vilket har sitt ursprung i bl.a. Charles Darwins tidiga användning av ordet ”attityd” på människors och djurs kroppsställningar, gester och miner, som han ansåg vara uttryck för känslor. Darwin menade därför att en attityd var något yttre och ett beteende som kan observeras (NE, 2007). Senare socialpsykologiska definitioner har dock även utgått från en mera inre och mental komponent, som inte alltid kan iakttagas, och som antas påverka en persons varseblivning och tänkande. Dessa definitioner divergerar något på några punkter. Några exempel är: ”...en inlärd benägenhet att reagera på ett positivt eller negativt sätt i förhållande till ett givet objekt” (Fishbein & Ajzen, 1975), ”en positiv eller negativ, generell och bestående känsla förknippad med en person, ett objekt eller en fråga” (Petty & Cacioppo, 1981, refererat i Helkama, Myllyniemi & Liebkind, 2000) och ”en attityd är en psykologisk tendens som framträder som en välvillig eller ogynnsam bedömning av något och som växlar i intensitet – bedömningen syftar på alla värderande reaktioner, oavsett om de är direkta eller indirekta, kognitiva eller känslomässiga eller relaterade till beteendet” (Eagly & Chaiken, 1993).

Många socialpsykologer är också av den uppfattningen att den generella attityden består av ett kluster med tre olika komponenter (Carlson et al., 2004): en kognitiv, en affektiv och en beteendemässig. Den kognitiva komponenten innefattar en form av tanke- och förnuftsmässigt granskande värdering av speciella objekt baserat på olika övertygelser, kunskaper och föreställningar om dess för- och nackdelar.

Den affektiva komponenten inbegriper en känslomässig aspekt på attityder, som kan vara lite mer genomgripande, irrationell och stark, där en kombination av känslor och uppfattningar formar attityden genom att en viss känsla kopplas samman med en viss inställning (klassisk betingning), eller att en viss inställning förknippas med positiva eller negativa personliga konsekvenser (instrumentell betingning). Och även om våra attityder formas och ändras genom livet så är det framförallt genom denna affektiva komponent, och dess subtila påverkan mellan föräldrar och barn, som de första attityderna hos ett litet barn tar sig uttryck. Ett barn kommer till världen helt utan erfarenheter och attityder, och för att kunna orientera sig tillsammans med andra människor, händelser och objekt, måste barnet snabbt lära sig attityder och förhållningssätt, och detta görs oftast genom direkt imitation av olika beteenden, åsikter och uppfattningar hos viktiga närstående personer. Barn uppfattar därför också mycket lätt subtila signaler hos sina föräldrar i form av rädsla, hat eller andra negativa känslor, som kan vara kopplat till objekt eller andra grupper av människor, varför barn ofta ”ärver” föräldrarnas åsikter, attityder och fördomar. Ett annat fenomen med istället skapande av en positiv attityd genom affektiv påverkan är attraktionen av det välkända, ”mere exposure effect”, vilken betyder att ett upprepat exponerande inför neutrala fenomen och objekt påverkar vår attityd - oftast och generellt i en fördelaktig riktning. En anledning till denna tendens till ökning av positiva känslor mot personer, händelser och objekt under en upprepat exponering är om vi märker att inget hot från företeelsen föreligger (Carlson et al., 2004). Denna självbevarelsedrift är en av många av attityders psykologiska funktioner, vilket även kan exemplifieras av att attityder sorterar positiva, belönande konsekvenser från negativa, bestraffande dito, förenklar hanteringen av information från sociala företeelser, ger uttryck för grundläggande värderingar,

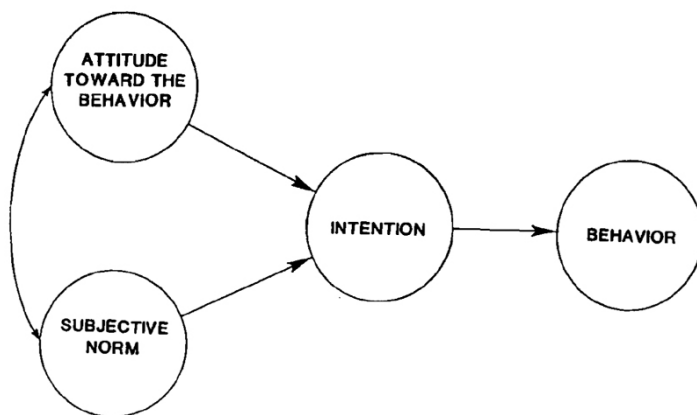
strukturerar kunskaper om omvärlden, upprätthåller en självbild och skyddar jaget/självkänslan genom olika slags försvarsmekanismer.

Den tredje beteendemässiga komponenten handlar om en motivation eller uttryckt intention att genomföra ett beteende som på något sätt är överensstämmande med de affektiva och kognitiva komponenterna. Detta samband mellan attityd och beteende är kanske det mest vanligt förekommande och också mest eftersökta undersökningsområdet inom attitydforskningen. Men sambandet är också en mycket komplex och svårutagerad uppgift som orsakat en hel del motstridiga teorier och bryderier för socialpsykologer genom åren. Och även om vi kanske normalt anser att våra attityder i första hand påverkar vårt beteende, sker även det motsatta orsakssambandet: beteendet påverkar attityden. Ett exempel är Festingers teori om kognitiv dissonans (Festinger, 1957), som kom under en tidpunkt då intresset för attitydförändringar var stort och även då homeostasbegreppet var aktuellt, vilket också var en utgångspunkt i teorin. Festinger menade att det infinner sig ett obehag av att ha uppfattningar som inte stämmer överens och att människor då rationaliserar dessa. Han exemplifierade detta genom att beskriva hur en person som röker, trots att denne mycket väl känner till de skadliga effekter som rökning har på kroppen, ändå fortsätter att röka och istället intalar sig själv att det nog ändå inte är så farligt att röka, och därmed legitimerar rökandet och ändrar också sin attityd till sitt verkliga beteende. De båda divergerande och oförenliga åsikterna medför alltså en dissonans och obehag som personer vill minska. I detta fall kan det alltså vara enklare att ändra sin attityd och inställning till rökning än att istället sluta röka. För att man dock ska uppleva denna dissonans måste den utförda handlingen bygga på frivillighet. En stark yttre belöning eller ett starkt yttre straff medför en mindre anledning och benägenhet att ändra attityd, varför denna teori kan användas för att påverka personers attityd genom att få dem att utföra handlingar på frivillig basis. Detta då det alltså enligt teorin sannolikt leder till ett utvecklande av attityder i enlighet med beteendet. Teorin om kognitiv dissonans fick stor genomslagskraft inom socialpsykologin och mängder av experiment har genomförts på området, där flera ger empiriskt stöd (Croyle & Cooper, 1983). Den tycks också kunna förklara en hel del av de mekanismer som ligger bakom många attitydförändringar. Den liknar också i mångt och mycket en försvarsmekanism som Freud menade uppstår då ens jaguppfattning och självkänsla hotas på något sätt. Bem (1967, refererad i Saugstad, 2001) har också angett en alternativ förklaring till många experimentresultat om kognitiv dissonans. Bem menar att vi gör på samma sätt då vi ska förstå vad andra människor menar, dvs. vi sluter oss från beteende till åsikter och attityder. Vi antar därmed att vårt beteende är förenligt med våra åsikter och attityder.

Att däremot mera traditionellt försöka förutsäga beteende utifrån attityder var länge ur ett historiskt perspektiv något som inte lyckades särskilt bra. Då generella attityder misslyckades med att predicera olika beteenden, drogs ett antal möjliga orsaker till detta såsom validitetsproblem gällande mätmetoderna, den rådande diskrepansen i definitionen av attitydbegreppet, eller att attityder helt enkelt är dåliga prediktorer av beteende och att dess inverkan istället är modererad av situationella faktorer och personlighetsdrag. Men då attityderna specificerades noggrannare och i samma grad som det eftersökta beteendet, och då kompatibla mätmetoder användes, kunde signifikanta korrelationer mellan attityd och beteende konstateras (Davidson & Jaccard, 1979; Weigel, Vernon & Tognacci, 1974).

Theory of reasoned action

Den antagligen mest dominerade teorin inom studerandet av hur attityder är relaterade till beteenden kom sedan att bli Fishbein och Ajzens (1975; Ajzen & Fishbein, 1980) "Theory of reasoned action" (TrA, "teorin om överlagt beteende" - saknar dock egentlig ändamålsenlig svensk översättning, varför det engelska originalbegreppet kommer att användas), som är ämnad att predicera och förklara mänskligt beteende i ett specifikt sammanhang. Notera att det i detta fall alltså gäller olika sorters beteenden och inte innefattar den mer traditionella attitydbegreppstolkningen som också inbegriper attityd till objekt, personer, etc. Detta beteende måste också vara specificerat och definierat i termer av dess "target" (målet som dispositionen är riktad mot), "action" (handlingen som är involverad), "context" (vilket sammanhang), och "time" (tiden för dess förekomst) (TACT), vilket kan vara lite godtyckligt, men viktigast är dock att kompatibiliteten och mått av generalitet hålls konstant så att samma beskrivning, specificering och definiering av beteendet också efterfrågas i attitydmätningen (Ajzen & Fishbein, 1977). Centralt i teorin är en persons intention att utföra det undersökta beteendet. Intentionen antas omfatta motivationsfaktorer som influerar ett beteende, indikerar hur hårt personer är villiga att försöka, och hur stor ansträngning de är beredda att utföra. Intentionen är den komponent som alltså står i direkt relation till, och omedelbart föregår, själva beteendet, och ju starkare denna intention är desto troligare är det att beteendet också genomförs. Detta dock under vissa villkor: intentionens mått av generalitet måste stämma överens med beteendets dito, beteendet måste vara under en medveten kontroll, och tidsintervallet mellan den uppmätta intentionen och genomförandet av beteendet får i allmänhet inte blir för långt, då risken för att oförutsedda händelser och ny information medför förändringar i intentionen ökar med långt tidsintervall (Sheeran & Orbell, 1998; Trafimow & Miller, 1996). Detta är dock ingen rigid sanning då vissa undersökta intentioner istället kan dra nytta av ett längre tidsintervall och därmed ökas sannolikheten för utförande av beteendet (Sutton, 1998), eller att ett långt tidsintervall för vissa beteenden helt saknar betydelse (Randall & Wolff, 1994). "Theory of reasoned action" specificerar sedan två oberoende faktorer som bestämmer intentionen: "attityd" och "subjektiv norm". Attityd till beteendet är en personlig komponent och refererar till en persons positiva och negativa utvärdering av genomförandet av aktuellt beteende. Subjektiv norm är en social faktor och handlar om en persons uppfattade sociala tryck att utföra eller inte utföra ett visst beteende. En schematisk bild av "theory of reasoned action" kan ses i figur 1.

Figur 1. "Theory of reasoned action" (Ajzen & Fishbein, 1980; Fishbein & Ajzen, 1975).

Generellt sett har personer intentionen att utföra ett visst beteende när de gör en positiv personlig utvärdering och när de förmodar att viktiga personer tycker att de ska utföra beteendet. Teorin säger också att den relativa betydelsen av dessa båda faktorer delvis beror på vilken intention och beteende som utreds. Ibland är den egna attityden den viktigaste faktorn, och ibland är den subjektiva normen dominant. Och även om den relativa betydelsen också varierar från person till person, är både attityd och subjektiv norm viktiga faktorer att utreda för varje beteende-intention.

Det som i sin tur föregår och bestämmer dessa så kallade "direct measures" (direkta faktorer/variabler, dvs. "attityd" och "subjektiv norm"), kallas för "behavioral beliefs" (föreställningar om beteendet), respektive "normative beliefs" (föreställningar om normen). Framträdande, och för medvetandet tillgängliga, "föreställningar om beteendet" bestämmer en persons direkta attityd, och är exempel på möjliga positiva eller negativa konsekvenser av ett visst beteende, och hur dessa följer sedan värderas. Framträdande och tillgängliga "föreställningar om normen" bestämmer den subjektiva normen, och är personer eller grupper som i varje enskilt fall anses vara viktiga för det sociala trycket, och hur stark viljan är för subjektet att lyda respektive normativa referent. Dessa föreställningar är för varje undersökt beteende och population unikt, varför en kvalitativ pilotstudie är nödvändig att göra för varje enskilt beteende, undersökningstillfälle och applikation av teorin.

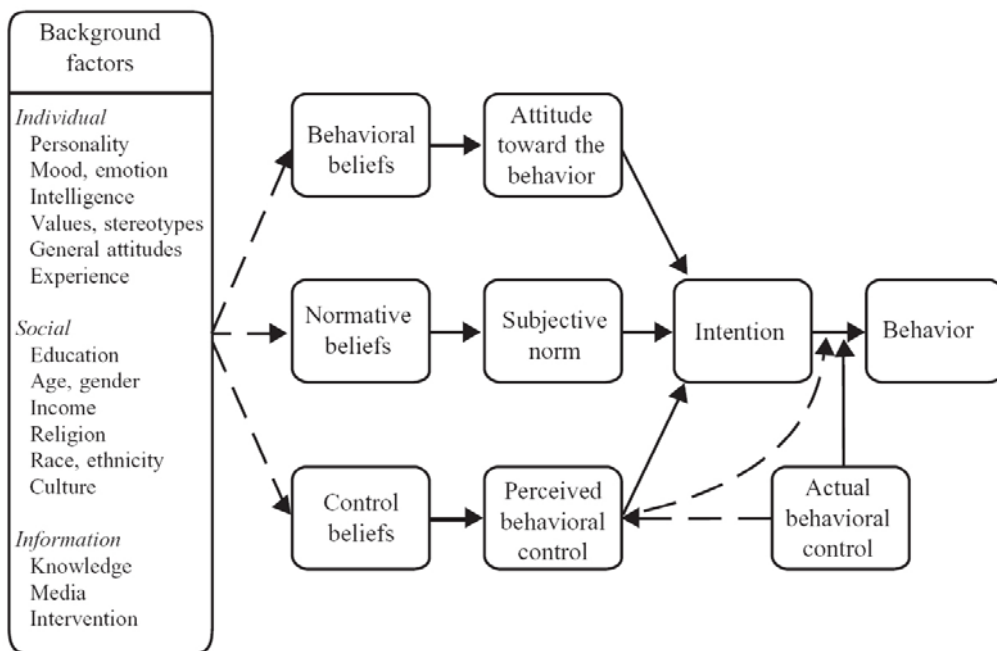
"Theory of reasoned action" har sedan den introducerades fått en hel del empiriskt stöd (Sheppard, Hartwick & Warshaw, 1988), och applicerats på mängder av beteenden. En generell regel har dock kunnat konstateras i och med att dess mest lyckosamma predicerande är av beteenden som inte innebär en problematik gällande den upplevda kontrollen av *att kunna* genomföra aktuellt beteende – exempelvis beteenden som involverar en relativt enkel fysisk prestation såsom att göra ett val bland andra alternativ (Fishbein & Ajzen, 1981).

Theory of planned behavior

För att komma till rätta med "theory of reasoned actions" begränsningar vid studerandet av beteenden inom vilka människor inte har full kontroll utökade Ajzen senare teorin med den tillagda faktorn "perceived behavioral control" (PBC, "upplevd kontroll"), och kallade denna teori för "Theory of planned behavior" (Ajzen, 1985, 1988, 1991; Ajzen & Madden, 1986) (TpB, "teorin om planerat beteende" - saknar även den en egentlig ändamålsenlig svensk översättning, varför det engelska originalbegreppet kommer att användas). Ett beteende eller prestation anses vara helt under kontroll av subjektet om personen själv kan bestämma om att genomföra beteendet eller inte. Och omvänt gäller att ju mer ett utförande av ett beteende är påverkat och beroende av yttre resurser eller egenskaper, såsom pengar, kunnande, tid, möjligheter och andra personer, desto mindre är beteendet under subjektets medvetna kontroll. Denna beteendekontroll varierar från enkla, vardagliga sysslor, som trots detta ändå har ett visst mått av osäkerhet, till svårare prestationer såsom att sluta röka eller att bli "rik och berömd". Alla beteenden faller således in någonstans på detta beteendekontrollens kontinuum, och av den anledningen kan intentioner mera ses som ett mål att genomföra ett beteende, vilkens uppnående är föremål för olika grader av osäkerhet (Ajzen, 1985). Dessa olika resursfaktorer, som kan påverka genomförandet av ett beteende i endera en positiv eller negativ riktning, kan ses som en persons "actual control" (verkliga kontroll) över beteendet. Denna faktor

är dock lite problematisk, för att inte säga omöjlig, att adekvat mäta. Att däremot mäta en persons ”upplevda kontroll” av möjligheter och svårigheter går dock. Ju mer möjligheter och resurser en individ tror att de besitter, och ju mindre hinder och svårigheter som de förutser, desto större bör deras ”upplevda kontroll” vara över beteendet.

Precis som med attityd och subjektiv norm är sedan ”upplevd kontroll” en funktion av bakomliggande föreställningar (control beliefs) och dess respektive uppskattning av möjligheten att utföra beteendet. Dessa föreställningar består delvis av tidigare erfarenheter av beteendet, men även av andrahandsinformation från vänner och bekanta, och andra faktorer som kan öka eller minska den upplevda svårigheten att utföra det aktuella beteendet. Sedan, beroende på hur realistisk den upplevda och förnimmande kontrollen är, kan ”den upplevda kontrollen” fungera som en uppskattning av den ”verkliga kontrollen” (Marcil, Bergeron & Audet, 2001; Sheeran, Trafimow & Armitage, 2003), och tillsammans med ”intention” förutsäga hur sannolikt och lyckosamt ett försök till beteende blir. Denna sannolikhet styrs i mångt och mycket av i hur stor grad situationen är känd, hur mycket information som finns om beteendet, och hur stora de tillgängliga inre och yttre resurserna är. Dvs. ”upplevd kontroll” kan både påverka beteendet genom intentionen, och, i den mån den speglar den verkliga kontrollen, också vara en oberoende faktor direkt kopplad till beteendet (se figur 2 för en schematisk bild av ”theory of planned behavior”).

Figur 2. ”Theory of planned behavior” (figur från Ajzen & Fishbein, 2005).

Emellertid är en stark effekt av ”upplevd kontroll” bara förväntad under vissa omständigheter. Dels måste perceptionen av beteendekontrollen i någon måtta vara realistisk, och dels måste det undersökta beteendet inte vara under full medveten kontroll. Eljest är ”theory of reasoned action” en tillräcklig modell att predicera beteendet (Ajzen, 1985; Ajzen & Madden, 1986). Och i likhet med de också i TrA

ingående faktorerna attityd och subjektiv norm, kan ”upplevd kontroll” och intentionens relativa betydelse variera mellan situationer och beteenden - oftast som en funktion av dess svårighetsgrad gällande kontroll. Betydelsen av ”upplevd kontroll” ökar således då den medvetna kontrollen över beteendet minskar (Ajzen, 1991). Dessa beteenden kan också i likhet med ”self-determination theory” (Deci & Ryan, 1985, 2002) vara mer influerat av en ”yttre motivation”, där mer långsiktiga personliga mål förekommer. Detta i motsats till den ”inre motivationen” som mer baserar sig på den egna, personliga attityden och därför skulle intentioner grundade på denna egna attityd i större utsträckning än intentioner grundade på ”den yttre motivationen”/”upplevda kontrollen” och subjektiv norm vara sannolika att omsättas i verkligt beteende (Deci & Ryan, 1985, 2002; Doll & Ajzen, 1992; Sheeran, Norman & Orbell, 1999).

”Upplevda kontroll-komponenten” är också viktig att skilja från några andra begrepp som innefattar kontroll. Exempelvis är Rotter’s (1966) koncept ”locus of control” (kontroll-lokus) en mera generell uppfattning och förväntning som förblir förhållandevis stabil mellan olika situationer och beteenden, medan den ”upplevda kontrollen” kan variera (och oftast också gör) mellan desamma (Ajzen, 1991). ”Upplevd kontroll” påminner mer om Bandura’s (1977, 1982) teori om ”self-efficacy” (egenkapacitet), som handlar om en persons bedömning av hur bra förmågan att utföra ett beteende i olika presumtiva situationer är. Denna definition ingår främst i den del av ”upplevd kontroll” som kallas ”difficulty/capacity” (svårighet/kapacitet). Den andra delen handlar om ”controllability”, som mer behandlar de yttre omständigheterna av möjligheter och kontroll (Ajzen, 2002a).

Som också kan ses i figur 2 anser Ajzen att *om* någon eller några av de demografiska egenskaper såsom kön, ålder, religion och utbildning, och/eller andra faktorer såsom uppfattningar och kunskaper, påverkar en intention och ett beteende, sker detta enbart genom dessa bakomliggande ”beliefs”, och inte som en egen oberoende faktor (Ajzen, 1985). ”Theory of planned behavior” är dock själv en utökning av ”theory of reasoned action”, varför den å andra sidan inte heller är helt rigid, utan är öppen för andra tillagda faktorer - då dessa kan vara lämpliga för aktuellt beteende och under förutsättning att de också, efter att originalkomponenterna tagits i beräkning, signifikant kan öka förklaringen av intentionen och/eller beteendet. TpB reserverar sig därmed för att den uppställda modellens distinktioner, och inbördes vägar och relationer, i vissa fall kan ändras. Exempel på tillagda extra faktorer kan vara ”moral obligation” (moralisk skyldighet) (Beck & Ajzen, 1991; Gorsuch & Ortberg, 1983), ”parental factors” (föräldrafaktorer) (Harakeh, Scholte, Vermulst, de Vries & Engels, 2004), och ”self-identity”/”group identity” (självidentitet/gruppidentitet) (Moan & Rise, 2005). Den kanske vanligaste invändningen i detta sammanhang är att variabeln ”tidigare beteende” (vana) har betydelse för det predicerade, framtida dito (Bagozzi, 1995; Bentler & Speckart, 1979; Godin, Valois & Lepage, 1993; Norman & Smith, 1995; Ouellette & Wood, 1998; Sutton, 1994).

Ajzen menar dock att ”det tidigare beteendet” förmedlas via de bakomliggande föreställningarna, att dess korrelation med senare beteende indikerar beteendets stabilitet eller reliabilitet (Ajzen, 1991), och att betydelsen minskar vid goda och kompatibla mätningar mellan en stark och välformulerad intention och beteende (Ajzen, 2002b). Denna diskussion är dock svår att föra generellt, och Conner och Armitage’s

(1998) undersökning, genomgång och slutsats påvisar också att modellen kan och bör anpassas individuellt efter varje beteende och syfte. Teorin har också applicerats på en mängd skilda beteenden såsom jaktintentioner (Hrubes, Ajzen & Daigle, 2001), val av färdmedel i trafiken (Bamberg, Ajzen & Schmidt, 2003), rökning (Hill, Boudreau, Amyot, Déry & Godin, 1997), fysisk träning/aktivitet (Brickell, Chatzisarantis & Pretty, 2006), deltagande i fritidsaktiviteter (Ajzen & Driver, 1991), och viktnedgång (Schifter & Ajzen, 1985).

Totalt sett har ”theory of planned behavior” och dess tillagda faktor ”upplevd kontroll” erhållit en hel del empiriskt stöd (Armitage, 2005; Armitage & Conner, 2001; Godin & Kok, 1996; Marcoux & Shope, 1997; Sutton, 1998), även om det ibland också anses att modellen inte förklarar tillräckligt mycket av intentionen/beteendet, och att eftersökandet och utredandet av ett eventuellt tilläggande av fler variabler därför kan vara nödvändigt (Norman & Smith, 1995). Ajzens modell förutsätter också att processen med att sätta upp mål och forma intentioner är avsiktlig, och här finns invändningar mot att dessa mål istället kan vara mer abstrakta och av automatisk karaktär, där beteendet mer passivt uppstår utifrån att information i minnet aktiveras - så kallad priming, som sker för subjektet helt omedvetet. Det kan exempelvis vara att individer i bekanta situationer automatiskt använder ”skript” för att förstå händelser och styra beteenden (Schank & Abelson, 1977, refererat i Brunas-Wagstaff, 2003). Dessa abstrakta och ändamålsenliga handlingsscheman finns lagrade i minnet, och utlöses implicit av olika situationer, till skillnad mot Ajzens mera informationsbearbetade orsakssamband. En skillnad kan dock göras mellan olika typer av beteenden och också mellan ”påbörjan av beteende”, där mer kognitiva processer kan antagas vara bestämmande, och om detta sedan återkommer; ett ”underhållande av beteendet”, som mer baserar sig på en ”vana” än på kognitioner och medvetna beslut (Norman & Smith, 1995).

Internet

Föregångaren till Internet skapades på 1960-talet av det amerikanska försvaret i syfte att experimentera med tekniker för datanät och förstärka säkerheten i nätverkskommunikation mellan datorer. Detta genom att de i nätverket ingående terminalerna var självständiga, och vid ett eventuellt angrepp på systemet skulle dessa istället lätt hitta nya kommunikationsvägar i nätverket (Wikipedia, 2007). Med utgångspunkt i denna teknik började sedan framförallt amerikanska universitet på 1980-talet att skapa ett datanät mellan varandra. Detta fick också ganska snabbt en större spridning till andra länder, och när sedan utvecklingen medförde ännu mer sofistikerade och användarvänliga gränssnitt, i kombination med snabbare och mer utbyggd infrastruktur och introducerandet av den elektroniska posten, nådde Internet den stora massan, där informationsflödet och kommunikationen mellan människor blev viktig. Internet används därför till stor del för korrespondens via den snabba, billiga och enkla kommunikationsvägen ”e-post”, vilken förutom privatpersoner, många företag, banker, myndigheter och andra institutioner tillämpar i en allt större grad. I den ”win-win-situation” mellan tillgänglighet för användaren och minskade kostnader, och därigenom priser, flyttas och görs också allt mer vardagliga ärenden online på Internet, såsom bankärenden, köp av resor, böcker, elektronik, etc.

Även många snabba och enkla opinionsundersökningar, där exempelvis tidningar kan ställa enkla frågor till sina läsare, blir allt vanligare. En mer omfattande enkätundersökning via vanlig post kan ibland vara krånglig och oftast ganska dyr, varför denna datainsamlingsmetod också fått sitt genomslag via Internet och e-post. Flera företag, kommuner och myndigheter använder webbenkäten som datainsamlingsmetod, där exempelvis urvalsprocessen till värnplikten just utökats med en första utgallring bestående av en Internetbaserad enkät (Pliktverket, 2007). Ett flertal renodlade företag nyttjar också denna affärsidé och säljer helhetslösningar med innehållande system för webbenkät och databashantering och statistiksammansättning av de responderade enkätsvaren. Då Internetverktyget ännu inte är helt etablerat och behärskas av alla grupper bör dock denna datainsamlingsmetod ännu så länge anpassas från undersökning till undersökning, delvis beroende på dess syfte och studerade population. Och trots att den vanliga pappersenkäten i många fall blir utkonkurrerad kan en kombination användas, där respondenten själv får välja svarssätt (SCB, 2007a).

Högskolan Dalarnas student-e-postsystem

Högskolan Dalarna erbjuder alla sina studenter ett användarkonto för att få tillgång till studentdatorer, och i detta konto ingår också en e-postadress, med ett individuellt användarnamn, sammansatt av studentens begynnelsebokstäver i för- och efternamn, kopplat till Högskolans domän: "du.se". Användning av denna e-postadress rekommenderas av Högskolan Dalarna – dels vid all kontakt med skolan gällande studier, då den bevisar studentbehörigheten, och dels p.g.a. det faktum att Högskolan använder denna e-postadress för att elektroniskt nå ut med information, driftsstörningar, etc. till alla studenter. Högskolan Dalarna kan dock inte veta och kontrollera hur många studenter som faktiskt använder och läser denna inkommande e-post, som dock via personliga inställningar kan vidarebefordras till en annan privat/extern e-postadress om respektive student så önskar. Förutom de ordinarie webbaserade distansutbildningarna sker också i dag, i likhet med den generella Internetanvändningen i samhället, mycket av den övriga korrespondensen - exempelvis mellan lärare och studenter i form av filöverföring av inlämningsuppgifter och hemtentor - via dator och e-post.

Syfte och frågeställningar

"Theory of planned behavior" har tidigare också applicerats på olika beteenden med anknytning till skolan, såsom karriärinformationssökning (Millar & Shevlin, 2003), attityd och intention till fortsatta studier på en högre utbildningsnivå (Ingram, Cope, Harju & Wuensch, 2000), och detsamma till att fullfölja de nuvarande studierna (Davis, Ajzen, Saunders & Williams, 2002). Syftet med föreliggande undersökning var i första hand att göra en applikation av "the theory of planned behavior", och detta i kombination med att använda och utvärdera en datainsamlingsmetod via en Internetbaserad enkät. Denna webbaserade enkät riktade sig till studenter på Högskolan Dalarna via dess student-e-postsystem och applicerades på beteendet "att fullfölja nuvarande kurs/program". Någon statistik på antalet studenter som inte fullföljer sina kurser och/eller program finns ej att tillgå från Högskolan Dalarna, men klart är att långt färre, än det från början registrerade antalet, fullföljer sin kurs/program eller väljer att inte ta ut en examen (SCB, 2007b). Det kan således vara intressant att utifrån "theory of planned behavior" undersöka attityden till att fullfölja nuvarande studier och testa teorins prediceringsmöjligheter av intentionen till "att fullfölja nuvarande kurs/program".

Enligt "theory of planned behavior" bör respektive undersökt beteende teoretiskt definieras enligt den tidigare redogjorda principen om "TACT": "target", vilket är "kursen/programmet", "action", vilket blir "fullföljandet", "context", vilket motsvarar "skolan", och "time", vilket är "den för varje students individuellt återstående tid för respektive kurs/program".

För "theory of planned behavior" gäller alltså också generellt att: ju mer fördelaktig, positiv och gynnsam attityden och subjektiva normen är till ett visst beteende, och ju större den upplevda kontrollen är av samma beteende, desto starkare bör en individs intention vara att utföra detta beteende. Och eftersom de tre ingående "direct measures" (direkta variabler/faktorer) i TpB kan skilja sig åt i sin eventuella och oberoende signifikanta bidrag till förklaringen av "intentionen" från beteende till beteende, och från population till population (Ajzen, 1991), var således den yttersta frågeställningen om "theory of planned behavior", med attityd, subjektiv norm och upplevd kontroll, kan predicera intentionen "att fullfölja nuvarande kurs/program", och vilken av dessa faktorer som ger störst bidrag till densamma. Med tanke på karaktären på beteendet i föreliggande undersökning och de många faktorer utanför subjektets kontroll som kan antagas påverka densamma, var också hypotesen att "den upplevda kontrollen" är den viktigaste direkta variabeln för intentionen - detta i linje med tidigare studie (Davis et al., 2002). En kontroll görs också om bakgrundsvariabler såsom kön, ålder, studieform och tidigare beteende har, utöver TpB-modellen, något förklaringsvärde.

Metod

Undersökningsdeltagare

Undersökningsdeltagare var alla svensktalande studenter på Högskolan Dalarna som ingår i det student-e-postsystem som skolan nyttjar för officiell kontakt och informationsförmedling till studenterna. I den totala populationen ingick 6246 personer, varav 2408 distansstudenter, 2511 studerande i Falun och 1327 studerande i Borlänge. I denna totala population ingick också ett något osäkert antal utländska studenter i storleksordningen 600-800 (Högskolan Dalarna, 2007) som beroende av divergerande tillägnad förståelse av svenska språket också kunde delta i studien.

Totalt besöktes enkäten, under de 17 dygn som enkäten kunde besvaras online, av 1536 personer. Av dessa svarade 1305 personer på enkäten (85 %). Tretton enkätsvar exkluderades p.g.a. alltför ofullständigt ifyllda enkäter. Det totala samplet bestod av 1292 användbara enkätsvar, varav 971 var kvinnor (75,2 %) och 321 var män (24,8 %).

En exakt total svarsfrekvens är svår att ange med hänsyn till den ovan beskrivna osäkerheten med antalet utländska studenter och dessas respektive kunskaper i svenska språket, men en ungefärlig total uppskattning av densamma är ca 23-24 %. Medelåldern för kvinnor var 30,5 år (SD = 9,0, range 19-70) och 28,3 år (SD = 8,6, range 18-64) för män. Totala medelåldern var 30,0 år (SD = 8,9, range 18-70). Deltagandet i undersökningen var frivilligt och helt anonymt, dvs. ingen annan personlig information än kön, ålder och aktuella pågående studier efterfrågades, och avsändarinformationen var inte möjlig att spåra.

Tabell 1. Deskriptiva data över undersökningsdeltagarnas antal och relativa procent i respektive studieort, studieform, studietyp och studietakt. N = 1292.

	Kvinnor		Män		Totalt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Studieort						
Borlänge	168	17,3	103	32,1	271	21,0
Falun	648	66,7	178	55,5	826	63,9
Annan	121	12,5	29	9,0	150	11,6
Ej angivet	34	3,5	11	3,4	45	3,5
Studieform						
Distans	417	42,9	119	37,1	536	41,5
Normal	532	54,8	195	60,7	727	56,3
Ej angivet	22	2,3	7	2,2	29	2,2
Studietyp						
Fristående kurs	290	29,9	68	21,2	358	27,7
Program	678	69,8	253	78,8	931	72,1
Ej angivet	3	0,3	0	0	3	0,2
Studietakt						
Helfart (100 %)	772	79,5	232	72,3	1004	77,7
Annan	171	17,6	79	24,6	250	19,3
Ej angivet	28	2,9	10	3,1	38	2,9
Totalt	971	75,2	321	24,8	1292	100

Material och procedur

Ett bekvämlighetsurval, på 8-10 personer ur en likvärdig population av studenter, genomfördes till en kvalitativ pilotstudie för att kartlägga de bakomliggande, medvetna och möjliga följderna av att fullfölja nuvarande kurs/program, relevanta sociala referenspersoner, och kontrollfaktorer, som kan påverka respektive undersökningsdeltagares attityd, sociala norm och upplevda kontroll.

För ”*behavioral beliefs*” (föreställning om beteendet) ställdes tre öppna frågor: ”Vilka fördelar tror du att det finns av att du fullföljer din nuvarande fristående kurs eller ditt nuvarande program?”, ”Vilka nackdelar tror du att det finns av att du fullföljer din nuvarande fristående kurs eller ditt nuvarande program?”, och ”Är det något annat du associerar med att fullfölja din nuvarande fristående kurs eller ditt nuvarande program?”

För ”*normative beliefs*” (föreställning om normen) ställdes två öppna frågor: ”Finns det några personer eller grupper som skulle gilla att du fullföljer din nuvarande fristående

kurs eller ditt nuvarande program?”, och ”Finns det några personer eller grupper som skulle ogilla att du fullföljer din nuvarande fristående kurs eller ditt nuvarande program?”

För ”*control beliefs*” (föreställning om kontroll) ställdes tre öppna frågor: ”Vilka faktorer eller omständigheter skulle öka möjligheterna för dig att fullfölja din nuvarande fristående kurs eller ditt nuvarande program?”, ”Vilka faktorer eller omständigheter skulle försvåra eller omöjliggöra för dig att fullfölja din nuvarande fristående kurs eller ditt nuvarande program?”, och ”Är det något annat som du kommer att tänka på då det gäller svårigheten att fullfölja din nuvarande fristående kurs eller ditt nuvarande program?”

De vanligast förekommande svaren på dessa frågor låg sedan till grund för den ordinarie enkätens (se Appendix B) innehållande ”belief-based measures” (bakomliggande föreställningar). Den Internetbaserade enkäten konstruerades med hjälp av Macromedia Dreamweaver 4.01, och lades sedan upp på en separat webbplats (<http://www.beteendevetenskap.com>) med en unik, ej publik, adress. Denna länk, och övrig grundläggande information om enkäten och dess syften, distribuerades i ett elektroniskt missivbrev (se Appendix A), ungefär i mitten av vårterminen 2007, till den undersökta populationen via Högskolan Dalarnas student-e-postsystem. I detta instruerades mottagaren att klicka på den medföljande enkätlänken och i övrigt betonades också respektive respondents enkätsvars betydelse och att vederbörande när som helst kunde avbryta sin frivilliga medverkan.

Enkäten inleddes med en kort, grundläggande instruktion och de efterföljande frågorna utarbetades enligt Ajzen’s ”theory of planned behavior” (Ajzen, 1985, 1988, 1991; Ajzen & Madden, 1986), och innehöll frågor beträffande både ”belief-based measures” och ”direct measures” av attityd, subjektiv norm, upplevd kontroll, intention och den tillagda faktorn ”tidigare beteende”, vilken enligt Ajzen kan användas för att testa själva modellens tillräcklighet, då denna faktor i sådant fall inte skall signifikant förbättra prediceringen av intentionen till senare beteende.

Attityd. Attityden till ”att jag fullföljer min nuvarande kurs/program” mättes med tre instrumentella adjektiva motsatspar på en femgradig unipolär, semantisk differentialskala: *bra-dåligt*, *värdefullt-värdelöst*, och *viktigt-oviktigt*. De positiva ändpunkterna gavs höga värden, och dessa var även i enkäten randomiserade. Cronbach’s alpha var .74.

Subjektiv norm. Tre injunktiva frågor mätte den subjektiva normen till att fullfölja den nuvarande kursen/programmet. Respondenterna tillfrågades på en femgradig unipolär skala om i vilken grad de tror att personer som är viktiga för dem tycker att de *skall-inte skall* fullfölja den nuvarande kursen/programmet, om de *instämmer helt-instämmer inte alls* gällande upplevda förväntningar att fullfölja den nuvarande kursen/programmet, och om personer vars åsikter respektive respondent värderar högt skulle *gilla-ogilla* ett fullföljande av nuvarande kurs/program. Cronbach’s alpha var .66.

Upplevd kontroll (perceived behavioral control, PBC). Tre frågor med femgradig unipolär svarsskala ställdes med hänsyn till undersökningsdeltagarnas ”upplevda

kapacitet" (self-efficacy/egenkapacitet) gällande att fullfölja nuvarande kurs/program: "Att jag fullföljer min nuvarande kurs/program är..." (*svårt-lätt*), "Att fullfölja min nuvarande kurs/program skulle för mig vara..." (*omöjligt-möjligt*), och "Om jag vill kan jag fullfölja min nuvarande kurs/program" (*instämmer inte alls-instämmer helt*). Två frågor med femgradig svarsskala ställdes med hänsyn till respondenternas "upplevda kontroll" (perceived controllability): "Hur mycket kontroll känner du att du har över att kunna fullfölja din nuvarande kurs/program?" (*ingen kontroll-full kontroll*), och "Det är till största delen upp till mig själv om jag fullföljer min nuvarande kurs/program" (*instämmer inte alls-instämmer helt*). Cronbach's alpha var .76.

Intention. Tre frågor mätte intentionen till "att fullfölja nuvarande kurs/program". Undersökningsdeltagarna indikerade på en femgradig unipolär *instämmer inte alls-instämmer helt* skala om de "har för avsikt att...", "planerar att...", och "kommer att..." "...fullfölja min nuvarande kurs/program". Cronbach's alpha var .89.

Behavioral beliefs. Två frågor ställdes med avseende på varje av de fyra stycken i pilotstudien utkristalliserade påföljder av "fullföljande av nuvarande kurs/program". Först efterfrågades, "belief strength", genom att undersökningsdeltagarna fick uppskatta sannolikheten att "fullföljande av nuvarande kurs/program" skulle innebära, exempelvis att få ett arbete, på en femgradig unipolär skala (*mycket osannolikt-mycket sannolikt*). För att sedan utvärdera varje enskild påföljd ("outcome evaluation") ombads respondenterna att ange på en femgradig unipolär skala hur viktig denna konsekvens (ex. att få ett arbete) av fullföljande av nuvarande kurs/program var (*inte alls viktig-mycket viktig*). En "belief-baserad" uppskattning av attityden räknades sedan ut genom att multiplicera varje "belief strength" med respektive "outcome evaluation", och summera dessa produkter: $A \propto \sum b_i e_i$.

Normative beliefs. Pilotstudien påvisade framförallt två normativa referenter: familj och vänner. Baserat på dessa två formulerades först en fråga med femgradig unipolär svarsskala för respektive referent om "normative belief strength", ex. "Min familj tycker att...(jag inte borde-jag borde) fullfölja min nuvarande kurs/program. Sedan utvärderades på en femgradig unipolär skala undersökningsdeltagarens motivation att lyda/gå med på ("motivation to comply") respektive normativa referent, ex. "Hur mycket vill du göra som dina vänner tycker att du borde göra, när det gäller att fullfölja din nuvarande kurs/program?" (*inte alls-väldigt mycket*). För att sedan göra en "belief-baserad" uppskattning av den subjektiva normen multiplicerades varje "normative belief strength" med respektive "motivation to comply" och därefter summerades dessa produkter: $SN \propto \sum n_i m_i$.

Control beliefs. Den första av två frågor som ställdes med anledning av respektive upplevd omständighet gällde "control belief strength", som svarades på en femgradig unipolär svarsskala, ex. "Jag räknar med att tiden för mina nuvarande studier kommer att bli stressig" (*instämmer helt-instämmer inte alls*). Den andra frågan gällde "control belief power" och svarades på en femgradig bipolar skala från -2 till +2, ex. "Att ha ont om tid skulle göra det... (*mycket svårare-mycket lättare*) att fullfölja min nuvarande kurs/program. För att göra en "belief-baserad" uppskattning av den "upplevda kontrollen" summerades produkterna mellan respektive "control belief strength" och "control belief power": $PBC \propto \sum c_i p_i$.

Tidigare beteende. En fråga med sex svarsalternativ ställdes för att uppskatta respondenternas tidigare beteende: ”Hur många gånger har du tidigare avbrutit en kurs/program på högskolan?” (*Aldrig-fem gånger eller fler*).

Efter enkätens fullbordande tackades undersökningsdeltagarna för deras medverkan och enkätsvaren skickades genom ett formmail-script till ett separat e-postkonto, som enbart tillträdades och administrerades av undersökningsledaren. Dessa enkätsvars avsändare kunde inte spåras, utan ett helt anonymt svar kunde databearbetas.

Databearbetning

De sammanställda resultaten analyserades i statistikprogrammet SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) version 12.0. Index bildades över ”direct measures” (attityd, subjektiv norm och upplevd kontroll), och intention, då de hade en acceptabel reliabilitet på över .60 (Francis et al., 2004). Multipel regressionsanalys beräknades för att kontrollera prediceringen för dessa ”direct measures” med intention som beroende variabel. Pearsons korrelationskoefficient användes för att beräkna korrelationen mellan ”direct measures”, och dessas respektive korrelation med ”belief-based measures”. Multipel regressionsanalys genomfördes också med respektive ”direct measure-index” som beroende variabel och respektive ”belief-based measuresprodukter” som beroende variabler. För att kontrollera om efterfrågade bakgrundsvariabler tillförde den ursprungliga TpB-modellen någon förklaring genomfördes en hierarkisk regressionsanalys.

Resultat

Direct measures

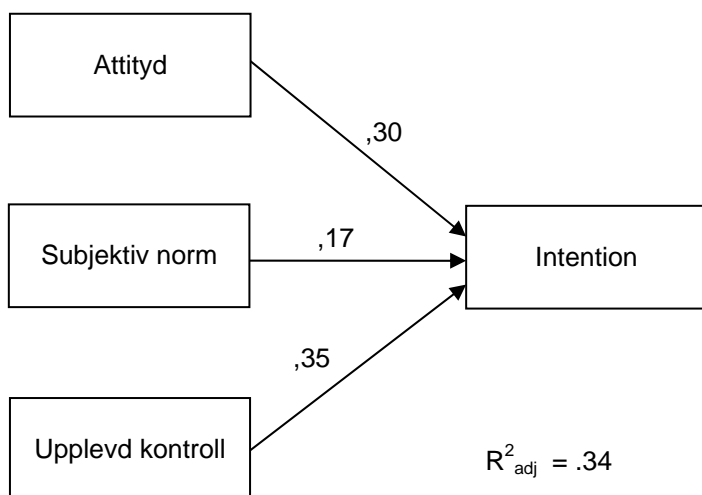
Deskriptiv statistik och korrelationer mellan de huvudsakliga och direkta variablerna i TpB kan ses i tabell 2. Det kan konstateras att alla ingående variabler korrelerar signifikant och att de flesta studenter i genomsnitt har en positiv attityd till att fullfölja nuvarande studier, känner ett socialt tryck att också göra det, en bra upplevelse av kontroll att kunna det, och också en mycket stark intention till att fullfölja nuvarande kurs/program.

Tabell 2. Attityd, subjektiv norm, upplevd kontroll, och intention: medelvärden, standardavvikelser och korrelationer (N = 1292).

Variabel	M	SD	A	SN	PBC	I
Attityd (A)	4,65	0,59	-			
Subjektiv norm (SN)	4,52	0,67	0,30	-		
Upplevd kontroll (PBC)	4,36	0,56	0,20	0,22	-	
Intention (I)	4,77	0,60	0,42	0,36	0,45	-

Not. Attityd, subjektiv norm, upplevd kontroll, och intention svarades på en skala från 1 till 5. Alla korrelationer är signifikanta ($p < .01$).

Med utgångspunkt från ”theory of planned behaviors” modell genomfördes en multipel regressionsanalys med intentionen till att fullfölja nuvarande kurs/program som beroende variabel och de tre direkta variablerna ”attityd”, ”subjektiv norm”, och ”upplevd kontroll” (PBC), som oberoende variabler. Dessas respektive beta-vikter kan ses i path-analysen i figur 3. Alla tre ”direct measures” tillförde ett signifikant tillskott till prediceringen av intentionen, och förklarade totalt 34 % av variansen. Högst betavikt hade den ”upplevda kontrollen”, följt av ”attityd” och sedan ”subjektiv norm”.

Figur 3. Path-analys av ”the theory of planned behavior”. Alla path-koefficienter är signifikanta ($p < .0001$). $N = 1292$.

En hierarkisk regressionsanalys visade att de flesta i enkäten efterfrågade bakgrundsvariablerna inte ytterligare förklarade intentionen utöver ”theory of planned behavior”, vilket gällde kön, studieform (distans/normal), studieort och studietyp (fristående kurs/program), och endast mycket små och blygsamma signifikanta ökning av R^2 noterades för ålder, $\Delta R = 0,05 \%$ ($F_{\text{change}}(1.1174) = 9,62$, $p < .01$), och ”totalt antal avklarade studiepoäng”, $\Delta R = 0,03 \%$ ($F_{\text{change}}(1.1129) = 5,86$, $p < .02$). Den tillagda faktorn ”tidigare beteende”, som visade hur många gånger undersökningsdeltagarna tidigare avbrutit en pågående kurs/program på högskolan, gav heller inget ytterligare förklaringsvärde. De flesta studenter (66,2 %) indikerade också att de aldrig tidigare avbrutit en kurs/program på högskolan, 1 gång 21,8 %, och endast 1,6 % hade gjort detsamma 5 gånger eller mer.

För att jämföra ”theory of planned behavior” med den föregående ”theory of reasoned action” exkluderades den i TpB tillagda faktorn ”upplevd kontroll”, vilket resulterade i en betydligt lägre förklarad varians av intentionen ($R^2_{\text{adj}} = .23$ i jämförelse med TpB; $R^2_{\text{adj}} = .34$).

Belief-based measures

För att kontrollera de bakomliggande föreställningarna för varje direkt variabel i ”theory of planned behavior” korrelerades dessa. Tabell 3 visar korrelationer mellan attityd, subjektiv norm och upplevd kontroll och respektive bakomliggande ”belief-based measure”. Det kan ses att attityd korrelerar högst med ”behavioral beliefs” (föreställning

om beteende), att subjektiv norm korrelerar högst med ”normativ beliefs” (föreställning om normen), och att upplevd kontroll korrelerar högst med ”control beliefs” (föreställning om kontroll). Respektive ”belief-based measure” korrelerar också högst med respektive ”direct measure”.

Tabell 3. Korrelationer mellan ”direct measures” och ”belief-based measures” (N = 1292).

	Attityd	Subjektiv norm	Upplevd kontroll
Behavioral beliefs	0,39**	0,35**	0,22**
Normative beliefs	0,24**	0,50**	0,16**
Control beliefs	-0,07*	0,00	0,31**

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$. Kursiv stil = ”direct measure” med respektive ”belief-based measure”.

För att i mera detalj studera de specifika bakomliggande föreställningarna för respektive ”direct measure” genomfördes multipel regressionsanalys med respektive bakomliggande föreställnings produktpar som oberoende variabler. I tabell 4 kan konstateras att undersökningsdeltagarna generellt värderade konsekvenserna av att ”fullfölja nuvarande kurs/program” positivt, och att detta fullföljande skulle öka chanserna att få ett arbete, allmänbildning etc. Det som skiljer dem som har en stark attityd till att fullfölja nuvarande kurs/program från dem med en svagare attityd är önskan om ett ”intressant arbete”, då detta skattades som viktigast och hade den största standardiserade beta-koefficienten. Att få och ha ett ”välbetalt arbete” skattades betydligt lägre än ”intressant arbete” både för ”belief strength” och ”outcome evaluation”, och det var den enda konsekvensen som inte bidrog signifikant till förklaringen av ”attityd”.

Tabell 4. Medelvärden och standardavvikelser för ”behavioural belief strength” och ”outcome evaluation”, och respektive ”belief-evaluationprodukts” beta-vikt i en multipel regressionsanalys med den direkta faktorn ”attityd” som beroende variabel.

Outcome	Behavioral belief strength (b)		Outcome evaluation (e)		Regression (b _i e _i)
	M	SD	M	SD	β
Få ett arbete	4,22	1,11	4,67	0,80	,179**
Ökning av allmänbildning	4,55	0,78	4,50	0,64	,077*
Att få ett intressant arbete	4,40	0,96	4,82	0,47	,287**
Att få ett välbetalt arbete	3,46	1,19	3,78	0,90	-,030

Not. ”Behavioural belief strength” och ”outcome evaluation” svarades på en skala från 1 till 5. * $p < .01$, ** $p < .0001$. $R^2_{adj} = .19$.

Det tidigare konstaterandet att ”subjektiv norm” signifikant bidrog till TpB:s predicering av intentionen till att fullfölja nuvarande kurs/program, kan studeras närmare i tabell 5, där undersökningdeltagarna generellt känner denna sociala norm från respektive normativa referent (familj och vänner) och överlag känner vilja att rätta sig efter dessa. Det kan också ses att familj ger större beta-vikt och generellt är mer viktig än vänner.

Tabell 5. Medelvärden och standardavvikelser för ”normative belief strength” och ”motivation to comply”, och respektive ”belief-motivationprodukts” beta-vikt i en multipel regressionsanalys med den direkta faktorn ”subjektiv norm” som beroende variabel.

	Normative belief strength (n)		Motivation to comply (m)		Regression (n,m _i)
	M	SD	M	SD	β
Familj	4,61	0,71	3,80	1,15	,399*
Vänner	4,39	0,86	3,44	1,25	,146*

Not. ”Normative belief strength” och ”motivation to comply” svarades på en skala från 1 till 5. * $p < .0001$. $R^2_{adj} = .26$.

”Upplevd kontroll” hade den största beta-vikten av de ”direct measures” som ingick i den initiala path-analysen av ”theory of planned behavior”. I tabell 6 visar regressionsanalysen med de bakomliggande föreställningarna att kontrollfaktorn ”ont om tid/upplevelse av stress” hade den största prediceringsbetydelsen för ”den upplevda kontrollen”, och att ha ”ont om pengar/dålig ekonomi” inte bidrog signifikant till densamma.

Tabell 6. Medelvärden och standardavvikelser för ”control belief strength” och ”control belief power”, och respektive ”belief-powerprodukts” beta-vikt i en multipel regressionsanalys med den direkta faktorn ”upplevd kontroll” som beroende variabel.

Kontrollfaktor	Control belief strength (c)		Control belief power (p)		Regression (c;p _i)
	M	SD	M	SD	β
Ont om tid/stress	3,95	1,05	-1,16	0,84	,246*
Dålig ekonomi	3,64	1,41	-0,96	0,89	,054
Familjen kräver mycket tid	2,74	1,39	-0,85	0,86	,109*

Not. ”Control belief strength” svarades på en skala från 1 till 5, och ”control belief power” svarades på en skala från -2 till +2. * $p < .001$. $R^2_{adj} = .10$.

Diskussion

Syftet med föreliggande studie var att göra en applikation av "the theory of planned behavior" (Ajzen, 1985, 1988, 1991; Ajzen & Madden, 1986) och undersöka hur hela modellen och de ingående direkta variablerna, "attityd", "subjektiv norm" och "upplevd kontroll" kan predicera intentionen till att fullfölja nuvarande studier bland studenter på Högskolan Dalarna. Konsistent med "theory of planned behavior" kunde intentionen förutsägas bra från studenternas egna personliga attityder till ett fullföljande, från upplevt socialt tryck (social norm), och från den upplevda kontrollen, där det sistnämnda hade störst betydelse för intentionen, följt av attityd och sedan subjektiv norm. Den totala förklarade variansen i intention på 34 % kan i sammanhanget jämföras med en meta-analys av 185 oberoende studier av olika beteenden i divergerande kontext applicerade med "theory of planned behavior", vilken visade ett genomsnittligt uppskattande av prediceringen på mellan 27 % och 39 % för beteende respektive intention (Armitage & Conner, 2001). Det faktum att inga andra efterfrågade demografiska egenskaper ökade den förklarade variansen eller endast hade blygsamt signifikant bidrag till intentionen verifierar Ajzen's (1991) uppfattning att dessa variabler inte verkar direkt på intentionen, utan om de inverkar så sker detta enbart genom de bakomliggande föreställningarna till attityd, subjektiv norm och upplevd kontroll. Att heller inte "tidigare beteende" gav någon signifikant ökning av prediceringen av intentionen testas också enligt Ajzen modellen "theory of planned behavior" och vidimerar vid denna uteblivna förklaring densamma.

Mot bakgrunden av att aktuellt beteende i föreliggande undersökning antogs innehålla många för subjektet okontrollerbara faktorer stipulerades hypotesen att den "upplevda kontrollen" bör vara den viktigaste komponenten för intentionen, och att "theory of planned behavior" således i jämförelse med "theory of reasoned action" (Ajzen & Fishbein, 1980; Fishbein & Ajzen, 1975) är bättre att förklara intentionen. Denna hypotes kunde alltså godtas, vilket indikerar att utförandet av att fullfölja nuvarande studier är starkt påverkat av föreställningar om potentiella hinder och möjligheter, och bekräftar därmed antagandet om att "upplevd kontroll" (perceived behavioral control, PBC) är en nödvändig variabel att ta i beaktning då beteenden som kan antagas vara utanför medveten kontroll undersöks (Armitage, 2005; Armitage & Conner, 2001; Beck & Ajzen, 1991; Davis et al., 2002; Godin & Kok, 1996; Marcoux & Shope, 1997). Om sedan denna intention omsätts i beteende och den "upplevda kontrollen" kvarstår som viktig, kan denna bekräftade hypotes även peka på att studenter generellt är medvetna om deras personliga förmåga att bemästra möjliga hinder som kan förhindra ett genomförande av deras intention att fullfölja nuvarande kurs/program. Det faktum att den personliga attityden betyder mer än den subjektiva normen går också i linje med ett flertal undersökta beteenden med "theory of planned behavior" (Ajzen, 1991), vilket tyder på att studenter i större utsträckning baserar sin intention till att fullfölja nuvarande studier på den egna utvärderingen av möjliga personliga konsekvenser än det normativa trycket att göra detsamma. Även om denna normativa faktor tillsammans med "motivation to comply" också indikerade en stark press att så ock göra.

Eftersom förhandenvarande undersökning begränsades till att enbart göra en predicering av intentionen att fullfölja nuvarande studier, och detta på grund av en bristande möjlighet att göra en uppföljning av varje students verkliga fullföljande av respektive

pågående kurs eller program, är det av intresse att kontrollera eventuellt möjliga förändringar av intentionen, och dess samband med ett potentiellt genomförande av själva beteendet, som givetvis i idealfallet är önskvärt att också kunna kontrollera. I "theory of reasoned action" och "theory of planned behavior" är "intention" den komponent som står i direkt relation till beteendet, och är meningen att vara den direkta variabeln som bestämmer detsamma. Detta samband har också bekräftats av ett flertal studier (ex. Armitage & Conner, 2001; Hrubes et al., 2000; Sheppard et al., 1988), varför det bara av den anledningen kan antagas för troligt att de flesta studenter med intentionen att fullfölja sina pågående studier också så gör. I "theory of planned behavior" kan dessutom beteenden som inte är under tillgänglig och helt medveten kontroll vara signifikant påverkat av "upplevd kontroll" både genom intentionen, och i den mån denna faktor är någorlunda realistisk, som en proxy för "actual control" (verklig kontroll) direkt till beteendet (Sheeran et al., 2003).

Ajzen (1991) stipulerar dock vissa villkor och önskvärda omständigheter för att öka detta samband. Dels måste mätningen av intentionen och den upplevda kontrollen stämma överens med beteendet i termer av specificitet av sammanhang, etc., och dels måste denna intention och upplevda kontroll hållas stabilt mellan själva mätningen och observationen av genomförandet. Detta tidsintervall blir i föreliggande undersökningsdefinition av de olika specifikationerna av beteendets "target", "action", "context" och "time", väldigt individuellt, vilket givetvis kan påverka studiens reliabilitet och därmed också validitet. Ty enligt Ajzen m.fl. (Cooke & Sheeran, 2004; Sheeran & Orbell, 1998; Trafimow & Miller, 1996) minskar sambandet mellan intention, upplevd kontroll och beteendet som en funktion av detta tidsintervall, då riskerna ökar för att oförutsedda händelser, ny information och starka känslor i beteendets sammanhang, kan leda till en aktivering och omvärdering av föreställningar och attityder som inte var förutsett vid ifyllande av den i undersökningen innehållande enkäten, och därmed ändras undersökningsdeltagarens intention och upplevda kontroll. Enligt detta synsätt skulle alltså respektive students längd på återstående studietid ha en betydande roll för sannolikheten att den aktuella intentionen att fullfölja pågående studier också verkställs.

För vissa med "theory of planned behavior" undersökta beteenden kan enligt Ajzen fokus också flyttas från denna individuella intention till en mera aggregerad dito, och istället tala om beteendeintentioner och trender i större segment av populationen. Det kan exempelvis gälla predicering av hur, och om, större enheter och grupper av människor konsumerar en viss vara under en viss tidsperiod, eller antalet individer som kan förväntas resa mellan två angivna städer, eller välja att delta i en särskild aktivitet. Dessa aggregerade intentioner är mer benägna att hållas stabila än de individuella dito, då de många oförutsedda händelserna och den nya kunskapen och informationen som kan hända och tillkommer under tidsintervallet mellan intention och beteende tenderar att ske slumpmässigt på individnivå, och skulle därför jämnas ut mellan dessa och medföra att den aggregerade intentionen hålls relativt oförändrad och konstant (Ajzen, 1985). Med denna bakgrund, och att denna närmare överensstämmelse mellan intention och beteende på den aggregerade nivån speciellt gäller längre tidsintervaller och större populationer, skulle den föreliggande studiens undersökningsdeltagare kunna misslyckas med att agera i enlighet med deras intentioner, så länge detta faktum uppvägs av principen om utjämning, där en annan

undersökningsdeltagare med en divergerande initial intention i detta fall ersätter i aggregationen av densamma.

Ajzen menar att denna intentionsändring på individuell nivå har ett visst mått av personlighetsbetydelse, då vissa personer ändrar sin intention lättare än andra. Ju starkare och mer säker intentionen är desto mer robust och opåverkad är den mot ny information, som då inte förmår och medför en förändring av den planerade handlingens riktning. Samma sak gäller det omvända sambandet, då en person med relativt svag intention är mer påverkbar och lättare ändrar sin inställning och intention (Ajzen, Timko & White, 1982; Sheeran, Orbell & Trafimow, 1999).

Då studenterna i föreliggande undersökning generellt angav mycket tydliga och starka intentioner att fullfölja nuvarande kurs eller program, kan det, trots den stora osäkerhet och variabilitet som aktuellt tidsintervall har mellan intention och beteende och den avsaknad av möjlighet till upprepad intentionsmätning, tyda på denna mer stabila och säkra intention som alltså ökar sannolikheten att intentionen också realiserar i beteende. Speciellt även med tanke på den i regel positivt skattade egna attityden och den överensstämmelse detsamma hade i form av de normativa referenternas samtycke. Det faktum att "tidigare beteende" saknade förklaringsvärde stödjer också att denna starka och stabila intention har varit framträdande, då det visat sig att betydelsen av "tidigare beteende" minskar då intentionsstabiliteten är hög, speciellt gällande positiva intentioner (Conner, Norman & Bell, 2002; Sheeran, Orbell & Trafimow, 1999). Faktorn "tidigare beteende" har också påvisats betyda mer än beteendeintentionen gällande habituella beteenden, men istället - i likhet med föreliggande undersöknings resultat - sakna betydelse i förhållande till beteendeintentionen för beteenden med lägre utförandefrekvens (Ouellette & Wood, 1998), vilket också tydliggör att aktuellt beteende är det senare och beroende av "theory of planned behavior's" tillagda variabel "upplevd kontroll". Den starkt angivna beteendeintentionen kan också ha ett orsakssamband med tidigare beteende genom att relativt få undersökningsdeltagande studenter angav att tidigare ha avbrutit en kurs eller program på högskolan, varför ett fullföljande tycks generellt vara mer regel än undantag – åtminstone bland föreliggande studies respondenter. Med reservation emellertid också för det osäkra antalet nybörjarstudenter, som av nybörjaranledningen ej haft möjlighet att tidigare ha avbrutit en kurs/program.

Den så kallade temporala stabiliteten, där kognitioner hålls konstanta över tid, och det tidsintervall mellan den uppmätta intentionen, den upplevda kontrollen och beteendet kan dessutom också helt sakna betydelse (Randall & Wolff, 1994), eller till och med öka sannolikheten att intentionen omsätts i verkligt beteende, då tidsintervallet i sig kan ligga till grund för fler möjligheter och tillfällen att genomföra och/eller fullfölja beteendet (Sutton, 1998).

Beteenden kan också skilja sig åt i termer av dess orientering av dels "rolighet/meningsfullhet" (fun), vilket antas främst influera den egna attityden, och dels en prägling av yttre motivation, som i sig inte behöver vara särskilt rolig, utan mera ett medel för att uppnå andra mål, såsom sociala och materiella belöningar (skill), vilka ofta inbegriper en känsla av bristande kontroll och den antas därför främst influera den upplevda kontrollen (Doll & Ajzen, 1992). De mer på egen, inre belöning orienterade intentionerna, alltså främst baserade på den personliga attityden, supponeras att generera

en högre grad av intentionsstabilitet och därför vara bättre att predicera beteende än den mer ”skill-orienterade” intentionen. Denna tes är konsistent med ”self-determination theory”, som talar om inre och yttre motivation, där beteenden baserade på den förstnämnda har större chanser att upprätthållas (Deci & Ryan, 1985, 2002). Detta skulle, i kombination med beläggandet av att intention baserad på egen attityd också är bättre att förutsäga beteende än en subjektiv normbaserad dito (Sheeran, Norman & Orbell, 1999), således kunna innebära att beteendet i föreliggande studie kan prediceras sämre från den uppmätta intentionen, då den ”upplevda kontrollen” hade störst vikt och att beteendet också troligen mest är ”skill-orienterat”, och därför även riskerar att tappa i intentionsstabilitet över det individuellt varierande tidsintervallet mellan intentionsmätningen och ett eventuellt fullföljande av pågående kurs eller program.

För att göra en komplett applikation av ”theory of planned behavior” krävs skattning av alla variabler från ”beliefs” (föreställningar) till beteende. Om det i likhet med föreliggande undersökning blott är intentionen som ska förutsägas och ingen observation av beteende ska göras, kan det vara tillräckligt med att i enkäten enbart efterfråga de direkta variablerna attityd, subjektiv norm och upplevd kontroll (Ajzen, 1985; Francis et al., 2004). Emellertid genomfördes den erforderliga pilotstudien för att kartlägga möjliga bakomliggande föreställningar till de direkta faktorerna, och några intressanta indikationer kan diskuteras. Initialt kan konstateras att både respektive ”belief” och ifrågakommande ”direct measure” korrelerade signifikant och högst med respektive komponent den enligt TpB-modellen ska göra, vilket stöder densamma och aktuell enkäts validitet. För attityd kan noteras att skattningen av det troliga och det viktiga i att få och ha ett intressant arbete var betydligt högre än detsamma för ett välbetalt arbete, vilket tyder på att studenter hellre väljer att studera ett för dem intressant ämne/yrke än sannolikheten att detsamma leder till en hög lön. Utvärderingen av respektive konsekvens kan också vara påverkad av teorin om kognitiv dissonans (Festinger, 1957), där en adekvat uppskattning av sannolikheten i konsekvensen kan leda till en dissonans mellan densamma och den egna attityden över hur viktig en realisering av denna konsekvens är. Sålunda, innehas uppfattningen att aktuella studier mer troligt leder till ett intressant arbete snarare än ett välbetalt dito, tenderar alltså detta att påverka attityden till den minst troliga konsekvensen negativt och den mest troliga konsekvensen positivt. I detta fall skulle det faktum att undersökningsdeltagarna skattade det intressanta arbetet som en mer sannolik konsekvens än välbetalt arbete leda till denna kognitiva dissonans, och därmed påverka attityden i respektive riktning för att minska det obehag som de divergerande uppfattningar av attityd och verklighet som dissonansen medför.

Mätningen av de normativa föreställningarna och dess referenter familj och vänner visar också en överensstämmelse mellan dessas önskemål och studentens egen intention, och där motivationen att handla i linje med de normativa referenternas önskemål var tydligast för familj. Att ett fullföljande av nuvarande studier är ett generellt positivt beteende, som egentligen saknar opponering från omgivningen, kan förklara den subjektiva normens lägre betydelse för förklaringen av intentionen till aktuellt beteende. En felkälla kan här också noteras för den aktuella enkätens bristande randomisering, vilket kan medföra att den normativa referentens generella samsyn med subjektet till fullföljande av nuvarande studier leder till en högre svarsfrekvens av ”motivation to comply” med respektive normativ referent. Denna av Ajzen (1991) rekommenderade

randomisering av frågor har dock även visat sig sakna någon större betydelse eller istället reducera korrelationerna mellan de olika konstruktionerna i "theory of planned behavior" (Armitage & Conner, 1999; Budd, 1987, refererat i Azjen, 1991).

Den däremot viktigaste direkta variabeln "upplevd kontroll" tycks i föreliggande undersöknings pilotstudie och enkät i första hand styras av den av studenten upplevda stress och möjliga tid som kan läggas på studierna, där denna kontrollfaktor generellt både uppges vara av mesta troliga art och vara det svåraste hindret att övervinna. Att ha dålig ekonomi bidrar dock inte signifikant till förklaringen av den direkta upplevda kontrollen och möjligheterna till att fullfölja pågående studier, vilket kan tyda på att många studenter, inte minst distansdito, arbetar samtidigt som studierna varför tid snarare än pengar är en avgörande faktor för ett möjligt fullföljande av desamma. Denna demografiska faktor bör således studeras närmare i framtida undersökningar.

Utvärderingen av Internetenkäten får anses vara positiv, då kostnaden och administrationen för samma antal undersökningsdeltagare med distribution av en ordinarie pappersenkät med vanlig post skulle vara för hög och komplicerad. Dessutom kan teoretiskt sett hela den undersökta populationen nås och deltaga, vilket emellertid leder till en möjlig bias i form av snedvridning av beteendointentionen och de tillhörande attityderna, då det kan tänkas att studenter med lägre intention till att fullfölja sina nuvarande studier också har generellt sett lägre intresse av att hålla sig uppdaterad med den elektroniskt utskickade information som högskolan ger, och därför antingen inte tar del av informationen över huvud taget eller i högre utsträckning negligerar densamma och därför väljer att inte deltaga i föreliggande undersökning. En förhoppning, och förmodligen också en i framtiden trolig möjlighet, är att det i takt med Internetenkätens ökade användningsfrekvens också blir lika lätt att finna individers e-postadress som den ordinarie postadressen, vilket också möjliggör det lättare att göra urval. Dock medföljer denna enkla och billiga elektroniska informationsförmedling redan i dag vissa problem såsom massutskick av reklam och så kallat "spam", varför det i framtiden heller egentligen inte kan garanteras att detta distributionssätt av enkäter når mottagarens rätta och mest frekvent använda adress, då den elektroniska posten också möjliggör innehav av flera adresser och som också både enklare och oftare än vanlig postadress kan flyttas och bytas. Mot bakgrund av denna problematik rekommenderas därför ofta ett vanligt postutskick av missivbrev och information, för att respondenten sedan kan svara via Internet, alternativt svara med den eventuellt också medskickade pappersenkäten (SCB, 2007a).

Slutsatserna i föreliggande undersökning bör också reserveras för några ytterligare uppmärksammade felkällor och förslag på vidare forskning och utredning. De bakomliggande föreställningarnas relativt låga totala förklarade varians av "upplevd kontroll" indikerar också, och detta även tillsammans med föreställningar om beteende och dito om normen, att ytterligare utredning bör göras vilka faktorer som yttermera ligger bakom de direkta variablerna än vad som framkom i den pilotstudie som föregick föreliggande enkätstudie. Exempel på dessa skulle kunna vara personlig studiefärdighet, lärarkompetens och kontakten med denne/dessa, utbildningen och skolans kvalitet. En framtida studie kan därför också med fördel frångå TpB-modellen för att därför möjliggöra en utvärdering av respektive students studier, vilket inte ingick i förhandenvarande undersöknings syfte, och då i exempelvis en kvalitativ studie

efterfråga studenters generella grad av tillfredsställelse över sina pågående studier, vilken orsaken är till att dessa studier bedrivs, vad som eventuellt kan göra det lättare att fullfölja nuvarande kurs eller program, och varför ett eventuellt tidigare avhopp har gjorts.

Sammanfattningsvis kan konstateras att "theory of planned behavior" kan anpassas och individuellt formuleras för i princip alla beteenden och lyckas ofta bidra med information och förklaringar till individers bakomliggande intentioner och attityder. Detta så länge beteendet och de övriga i modellen ingående komponenterna definieras i likvärdigt specificerade termer. Validiteten och säkerheten för teorins predicering av intention och beteende påverkas dock också av möjligheterna till upprepad mätning och uppföljning av beteendets eventuella genomförande, varför det i föreliggande studies undersökta beteende kan dra fördel av en uppföljande undersökning för att göra en komplett utvärdering av "theory of planned behavior". Intentionen kan dock generellt konstateras vara stark och tydlig till att fullfölja pågående studier och ett klart stöd för den tillagda faktorn "upplevd kontroll" (PBC) har påvisats för aktuellt beteende. De bakomliggande föreställningarna påvisade också det för studenterna viktiga med att få och ha ett intressant arbete, varför ett fullföljande av sin utbildning kan, förutom den för individen subjektiva tillfredsställelsen och de faktiska tillägnade kunskaperna, vara viktig då detsamma enligt Statistiska Centralbyrån (2006) i de flesta fall leder till ett arbete – lejonparten i linje med utbildningens syfte och inriktning, vilket borde innebära ett för subjektet intressant dito.

Referenser

- Ajzen, I. (1985). From intentions to action: A theory of planned behaviour. I J. Kuhl & J. Beckman (Red.), *Action-control: From cognition to behaviour* (sid. 11-39). Heidelberg, Tyskland: Springer.
- Ajzen, I. (1988). *Attitudes, Personality and Behavior*. Chicago: The Dorsey Press.
- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179-211.
- Ajzen, I. (2002a). Perceived Behavioral Control, Self-Efficacy, Locus of Control, and the Theory of Planned Behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 32, 1-20.
- Ajzen, I. (2002b). Residual Effects of Past on Later Behavior: Habituation and Reasoned Action Perspectives. *Personality and Social Psychological Review*, 6, 107-122.
- Ajzen, I., & Driver, B. L. (1991). Predicting of Leisure Participation from Behavioral, Normative, and Control Beliefs: An Applikation of the Theory of Planned Behavior. *Leisure Sciences*, 13, 185-204.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1977). Attitude-Behavior Relations: A Theoretical Analysis and Review of Empirical Research. *Psychological Bulletin*, 84, 888-918.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). *Understanding Attitudes and Predicting Social Behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (2005). The influence of attitude on behavior. I D. Albarracín, B. T. Johnson, & M. P. Zanna (Red.), *The handbook of attitudes* (sid. 173-221). Mahwah, NJ: Erlbaum.

- Ajzen, I., & Madden, T. J. (1986). Predicting of Goal-Directed Behavior: Attitudes, Intentions, and Perceived Behavioral Control. *Journal of Experimental Social Psychology*, 22, 453-474.
- Ajzen, I., Timko, C., & White, J. B. (1982). Self-Monitoring and the Attitude-Behavior Relation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42, 426-435.
- Armitage, C. J. (2005). Can the Theory of Planned Behavior Predict the Maintenance of Physical Activity?. *Health Psychology*, 24, 235-245.
- Armitage, C. J., & Conner, M. (1999). Predictive Validity of the Theory of Planned Behaviour: The Role of Questionnaire Format and Social Desirability. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 9, 261-272.
- Armitage, C. J., & Conner, M. (2001). Efficacy of the Theory of Planned Behaviour: A Meta-analytic review. *British Journal of Social Psychology*, 40, 471-499.
- Bagozzi, R. P. (1995). A comparison of leading theories for the prediction of goal-directed behaviours. *British Journal of Social Psychology*, 34, 437-461. Abstract.
- Bamberg, S., Ajzen, I., & Schmidt, P. (2003). Choice of Travel Mode in the Theory of Planned Behavior: The Roles of Past Behavior, Habit, and Reasoned Action. *Basic and Applied Social Psychology*, 25, 175-187.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 191-215. Abstract.
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 37, 122-147. Abstract.
- Beck, L., & Ajzen, I. (1991). Predicting Dishonest Actions Using the Theory of Planned Behavior. *Journal of Research in Personality*, 25, 285-301.
- Bentler, P. M., & Speckart, G. (1979). Models of attitude-behavior relations. *Psychological Review*, 86, 452-464. Abstract.
- Brickell, T. A., Chatzisarantis, N. L. D., & Pretty, G. M. (2006). Using past behaviour and spontaneous implementation intentions to enhance the utility of the theory of planned behaviour in predicting exercise. *British Journal of Health Psychology*, 11, 249-262.
- Brunas-Wagstaff, J. (2003). *Personlighetspsykologi: ett kognitivt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Carlson, N. R., Martin, G. N., & Buskist, W. (2004). *Psychology*. Essex: Pearson Education Limited.
- Conner, M., & Armitage, C. J. (1998). Extending the Theory of Planned Behavior: A review and Avenues for Further Research. *Journal of Applied Social Psychology*, 28, 1429-1464.
- Conner, M., Norman, P., & Bell, R. (2002). The theory of planned behavior and healthy eating. *Health Psychology*, 21, 194-201. Abstract.
- Cooke, R., & Sheeran, P. (2004). Moderation of cognition-intention and cognition-behaviour relations: A meta-analysis of properties of variables from the theory of planned behaviour. *British Journal of Social Psychology*, 43, 159-186.
- Croyle, R. T., & Cooper, J. (1983). Dissonance arousal: Physiological evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 782-791. Abstract.
- Davidson, A. R., & Jaccard, J. (1979). Variables that moderate the attitude-behavior relation: Results of a longitudinal survey. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 1364-1376. Abstract.

- Davis, L. E., Ajzen, I., Saunders, J., & Williams, T. (2002). The Decision of African American Students to Complete High School: An application of the Theory of Planned Behavior. *Journal of Educational Psychology, 94*, 810-819.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum P. cop.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2002). *Handbook of self-determination research*. Rochester, NY: University of Rochester Press.
- Doll, J., & Ajzen, I. (1992). Accessibility and stability of predictors in the theory of planned behaviour. *Journal of Personality and Social Psychology, 63*, 754-765. Abstract.
- Eagly, A. H., & Chaiken, S. (1993). *The Psychology of Attitudes*. Orlando, FL: Harcourt Brace Jovanovich.
- Festinger, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, Attitude, Intention, and Behavior: An Introduction to Theory and Research*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1981). Attitudes and Voting Behaviour: An Application of the Theory of Reasoned Action. *Progress in Applied Social Psychology, 1*, 253-313.
- Francis, J. J., Eccles, M. P., Johnstone, M., Walker, A., Grimshaw, J., Foy, R., et al. (2004). *Constructing Questionnaires Based On The Theory Of Planned Behaviour*. 2007-04-04, <http://www.rebeqi.org/ViewFile.aspx?itemID=212>.
- Godin, G., & Kok, G. (1996). The theory of planned behavior: A review of its applications to health-related behaviors. *American Journal of Health Promotion, 11*, 87-98. Abstract.
- Godin, G., Valois, P., & Lepage, L. (1993). The pattern of influence of perceived behavioral control upon exercising behavior: An application of Ajzen's theory of planned behavior. *Journal of Behavioral Medicine, 16*, 81-102. Abstract.
- Gorsuch, R. L., & Ortberg, J. (1983). Moral Obligation and Attitudes: Their Relation to Behavioral Intentions. *Journal of Personality and Social Psychology, 44*, 1025-1028.
- Harakeh, Z., Scholte, R. H., Vermulst, A. A., de Vries, H., & Engels, R. C. (2004). Parental factors and adolescents' smoking behavior: an extension of The theory of planned behavior. *Preventive Medicine, 39*, 951-961.
- Helkama, K., Myllyniemi, R., & Liebkind, K. (2000). *Socialpsykologi: en introduktion*. Malmö: Liber.
- Hill, A. J., Boudreau, F., Amyot, E., Déry, D., & Godin, G. (1997). Predicting the Stages of Smoking Acquisition According to the Theory of Planned Behavior. *Journal of Adolescent Health, 21*, 107-115.
- Hrubes, D., Ajzen, I., & Daigle, J. (2001). Predicting Hunting Intentions and Behavior: An Applikation of the Theory of Planned Behavior. *Leisure Sciences, 23*, 165-178.
- Högskolan Dalarna (2007). *Stark ökning av utländska studenter vid Högskolan Dalarna*. 2007-04-12, http://www.du.se/templates/NewsPage_7438.aspx.
- Ingram, K. L., Cope, J. G., Harju, B. L., & Wuensch, K. L. (2000). Applying to Graduate School: A Test of the Theory of Planned Behavior. *Journal of Social Behavior & Personality, 15*, 215-225.
- Marcil, I., Bergeron, J., & Audet, T. (2001). Motivational factors underlying the intention to drink and drive in young male drivers. *Journal of Safety Research, 32*, 363-376.

Marcoux, B. C., & Shope, J. T. (1997). Application of the Theory of Planned Behavior to adolescent use and misuse of alcohol. *Health Education Research*, *12*, 323-331.

Millar, R., & Shevlin, M. (2003). Predicting career information-seeking behavior of school pupils using the theory of planned behavior. *Journal of Vocational Behavior*, *62*, 26-42.

Moan, I. S., & Rise, J. (2005). Quitting Smoking: Applying an Extended Version of the Theory of Planned Behavior to Predict Intention and Behavior. *Journal of Applied Biobehavioral Research*, *10*, 39-68.

NE (2007). *Attityd*. 2007-04-28, <http://www.ne.se>.

Norman, P., & Smith, L. (1995). The theory of planned behaviour and exercise: an investigation into the role of prior behaviour, behavioural intentions and attitude variability. *European Journal of Social Psychology*, *25*, 403-415.

Ouellette, J. A., & Wood, W. (1998). Habit and intention in everyday life: The multiple processes by which past behavior predicts future behaviour. *Psychological Bulletin*, *124*, 54-74. Abstract.

Pliktverket (2007). *Premiär för det nya sättet att mönstra*. 2007-05-13, <http://www.pliktverket.se/sv/Nyheter/Premiar-for-det-nya-sattet-att-monstra/>.

Randall, D. M., & Wolff, J. A. (1994). The time interval in the intention-behaviour relationship: Meta-analysis. *British Journal of Social Psychology*, *33*, 405-418. Abstract.

Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs*, *80*, Whole No. 609.

Saugstad, P. (2001). *Psykologins historia: en introduktion till dagens psykologi*. Stockholm: Natur och kultur.

SCB (2006). *Inträdet på arbetsmarknaden*.

SCB (2007a). *Att köpa statistiska undersökningar*.

SCB (2007b). *Universitet och högskolor. Studenter och examina i grundutbildningen 2005/06*.

Schifter, D. H., & Ajzen, I. (1985). Intention, Perceived Control, and Weight Loss: An Application of the Theory of Planned Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, *49*, 843-851.

Sheeran, P., Norman, P., & Orbell, S. (1999). Evidence that intentions based on attitudes better predicts behaviour than intentions based on subjective norms. *European Journal of Social Psychology*, *29*, 403-406.

Sheeran, P., & Orbell, S. (1998). Do intentions predict condom use? Metaanalysis and examination of six moderator variables. *British Journal of Social Psychology*, *37*, 231-250. Abstract.

Sheeran, P., Orbell, S., & Trafimow, D. (1999). Does the Temporal Stability of Behavioral Intentions Moderate Intention-Behavior and Past Behavior-Future Behavior Relations?. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *25*, 724-734.

Sheeran, P., Trafimow, D., & Armitage, C. J. (2003). Predicting behaviour from perceived behavioural control: Tests of the accuracy assumption of the theory of planned behaviour. *British Journal of Social Psychology*, *42*, 393-410.

Sheppard, B. H., Hartwick, J., & Warshaw, P. R. (1988). The Theory of Reasoned Action: A Meta-Analysis of Past Research with Recommendations for Modifications and Future Research. *Journal of Consumer Research*, *15*, 325-343.

Sutton, S. (1994). The past predicts the future: Interpreting behaviour-behaviour relationships in social psychological models of health behaviour. I D. R. Rutter, & L. Quine, (Red.), *Social psychology and health: European perspectives*. (sid. 71-88). Brookfield, VT, US: Avebury/Ashgate Publishing Co. Abstract.

Sutton, S. (1998). Predicting and Explaining Intentions and Behavior: How Well Are We Doing?. *Journal of Applied Social Psychology*, 28, 1317-1338.

Trafimow, D., & Miller, A. (1996). Predicting and Understanding Mental Practice. *The Journal of Social Psychology*, 136, 173-180.

Weigel, R. H., Vernon, D. T., & Tognacci, L. N. (1974). Specificity of the attitude as a determinant of attitude-behavior congruence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 30, 724-728. Abstract.

Wikipedia (2007). *Internets historia*. 2007-05-13, http://sv.wikipedia.org/wiki/Internets_historia.

Appendix A

Meddelande till alla studenter på Högskolan Dalarna

Har Du mottagit detta e-postmeddelande är det viktigt att Du tar del av nedanstående information:

Internet och e-post blir en allt vanligare kommunikationsväg i samhället och på Högskolan. Detta utskick görs därför i syfte att testa och utvärdera en Internetbaserad enkätmetod för studenter på Högskolan Dalarna, varför **det är viktigt att Du som mottagit meddelandet och läser detta också svarar på enkäten.**

Enkäten är en del av en D-uppsats i psykologi, och behandlar hur inställningen hos studenter på Högskolan Dalarna är till att fullfölja sina nuvarande/pågående studier.

Deltagandet sker helt anonymt, där svaren som anges inte kan spåras till vare sig en enskild individ eller en specifik dator. Du kan också när som helst avbryta Din frivilliga medverkan.

Ditt deltagande ses som mycket betydelsefullt för studien, svara därför omgående eller så snart som möjligt!

Vänligen klicka på nedanstående länk för att komma till enkäten, som endast tar några få minuter att fylla i:

http://www.beteendevetenskap.com/hogskolan_dalarna_studieenkät2007.html

Tack på förhand för Din medverkan och lycka till!

Om Du har några frågor om undersökningen kontakta då:

Adam Eriksson

E-post: info@beteendevetenskap.com eller h05adaer@du.se

Lars Åberg

E-post: lab@du.se

This information and web survey are only for Swedish students.

Studieenkät - VT 2007

HÖGSKOLAN
Dalarna

Hej och välkommen!

Instruktioner: Fyll i nedanstående information och ange dina nuvarande/pågående huvudsakliga studier. Svara sedan på de efterföljande frågorna, vars svarsskala består av fem svarsalternativ, där det mittersta alternativet är obestämt/neutralt.

Lycka till!

Kön: Kvinna

Man

Ålder:

Totalt antal avklarade högskolepoäng:

Ange dina nuvarande/pågående huvudsakliga studier:

Fristående kurs:

- Välj nivå här -

- Välj poäng här -

- Ämnesområde -

- Studieform -

- Studietakt -

- Studieort -

Program:

- Välj programstorlek här -

- Ämnesområde -

- Studieform -

- Studietakt -

- Studieort -

Antal hittills avklarade
högskolepoäng av pågående kurs/program:

1. Jag har för avsikt att fullfölja min nuvarande kurs/program.

Instämmer inte alls Instämmer helt

2. Jag planerar att fullfölja min nuvarande kurs/program.

Instämmer inte alls Instämmer helt

3. Att jag fullföljer min nuvarande kurs/program är

Svårt Lätt

Dåligt Bra

Värdefullt Värdelöst

Oviktigt Viktigt

4. De flesta människor som är viktiga för mig tycker att

jag inte skall jag skall

fullfölja min nuvarande kurs/program.

5. Det förväntas att jag skall fullfölja min nuvarande kurs/program.

Instämmer inte alls Instämmer helt

6. Personer vars åsikter jag värderar högt skulle

ogilla gilla

att jag fullföljer min nuvarande kurs/program.

7. Att fullfölja min nuvarande kurs/program skulle för mig vara

Omöjligt Möjligt

8. Om jag vill kan jag fullfölja min nuvarande kurs/program.

Instämmer inte alls Instämmer helt

9. Hur mycket kontroll känner du att du har över att kunna fullfölja din nuvarande kurs/program?

Ingen kontroll Full kontroll

10. Det är till största delen upp till mig själv om jag fullföljer min nuvarande kurs/program.

Instämmer inte alls Instämmer helt

11. Om jag fullföljer min nuvarande kurs/program ökar mina chanser till att få ett arbete.

Mycket osannolikt Mycket sannolikt

12. Att jag får ett arbete är

Inte alls viktigt Mycket viktigt

13. Om jag fullföljer min nuvarande kurs/program ökar mina chanser till att få ett intressant arbete.

Mycket osannolikt Mycket sannolikt

14. Att ha ett intressant arbete är

Inte alls viktigt Mycket viktigt

15. Om jag fullföljer min nuvarande kurs/program ökar mina chanser till att få ett välbetalt arbete.

Mycket osannolikt Mycket sannolikt

16. Att ha ett välbetalt arbete är

Inte alls viktigt Mycket viktigt

17. Om jag fullföljer min nuvarande kurs/program ökar min allmänbildning.

Mycket osannolikt Mycket sannolikt

18. Att vara allmänbildad är

Inte alls viktigt Mycket viktigt

19. Min familj tycker att

jag inte borde jag borde

fullfölja min nuvarande kurs/program.

20. Hur mycket vill du göra som din familj tycker att du borde göra, när det gäller att fullfölja din nuvarande kurs/program?

Inte alls Våldigt mycket

21. Mina vänner tycker att

jag inte borde jag borde

fullfölja min nuvarande kurs/program.

22. Hur mycket vill du göra som dina vänner tycker att du borde göra, när det gäller att fullfölja din nuvarande kurs/program?

Inte alls Våldigt mycket

23. Jag räknar med att tiden för mina nuvarande studier kommer att bli stressig.

Instämmer inte alls Instämmer helt

24. Att ha ont om tid skulle göra det

mycket svårare mycket lättare

att fullfölja min nuvarande kurs/program.

25. Under tiden för mina nuvarande studier kommer min ekonomi att vara dålig.

Instämmer inte alls Instämmer helt

26. Att ha dålig ekonomi skulle göra det

mycket svårare mycket lättare

att fullfölja min nuvarande kurs/program.

27. Jag förmodar att min familj kommer att kräva mycket av min tid under min nuvarande kurs/program.

Instämmer inte alls Instämmer helt

28. Att min familj kräver mycket av min tid under min nuvarande kurs/program skulle göra det

mycket svårare mycket lättare

att fullfölja min nuvarande kurs/program.

29. Jag kommer att fullfölja min nuvarande kurs/program.

Instämmer inte alls Instämmer helt

30. Hur många gånger har du tidigare avbrutit en pågående kurs/program på högskolan?

- Välj här -

>> Om du har ytterligare synpunkter på denna undersökning och dess frågor så skriv dem gärna här:

Kontrollera dina svar och klicka därefter på "Skicka".